

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola:	Gymnázium, Brno, Slovanské náměstí 7
Šablona:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Název projektu:	Inovace výuky na GSN prostřednictvím ICT
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0940
Autor:	Kamila Novotná
Tematická oblast:	Latinská gramatika: Lexikologie a lexikum
Název DUMu:	XI. Pojmy z antické filozofie
Kód:	VY_32_INOVACE_LA.2.11
Datum:	2.6.2013
Cílová skupina:	Žáci středních škol
Klíčová slova:	Filozofie – logos – gnoseologie - probabilismus
Anotace:	Tento dokument je především doplňkem k učebnici <i>Filozofie pro střední školy</i> autora Měšťánka T. Je lexikologickým minimem pro středoškolskou filozofii antického období. Etymologický výklad filozofických pojmů převážně řeckých.
Doporučuje se více kopií pro tvoření.	

Obtížnost: *** (z možných *****)

Časová náročnost: 1 vyučovací hodina nikoli souvisle

XI. Pojmy z filozofie

anamnésis	řec. rozpomínání se (dle Platóna lidská duše vše ví, jen se musí rozpomenout)	
antropologie	nauka o člověku; z řec. Ant(h)rópos = člověk <anér, andros = muž + hóró = vidím	
apatie	nepodléhání afektům; z řec. a = ne + pat(h)ó = netrpím	
apeiron	„pralátka“ blíže neurčená; z řec. apeiros = neohraničený, nekonečný	
apeiros aer	přesněji definovaná pralátka: vzduch; z řec. aér. Aeros = vzduch	
apología	řec. obrana	
aristokracie	z řec. aristos = nejlepší (mravně) + kratos = vláda	
astronomie	věda o vesmíru; z řec. astron = hvězda + nomos = zákon	
ataraxiá	duševní klid, stálá vyrovnanost jako podmínka štěstí; z řec. a- = ne + tarattó,	

	tarassó = ve zmatek uvádím	
atomista	zastánce názoru, že svět je nedělitelný; z řec. a-tomos= nerozřezaný	
dedukce	opačný postup od indukce; od obecného pravidla se odvodí jednotlivý jev	
demokracie	z řec. démos = lid (tj. plnoprávní muži jednoho městského státu)	
dialektika	„umění rozpravné“; první dialektik v dějinách Hérakleitos: „panta r(h)ei“ =vše plyne, uznává proměny v čase	
eklekticismus	filozofický směr vybírající si z dosavadních filozofických systémů; z řec. eklegó = vybírám	
ekonomika	hospodářství; z řec. oikonomikos = hospodářský	
elidsko-eretrijská	filozofická škola; název dle dle řeckých krajů: Élidy (1.p. Élis) a eritreje	
epikúreismus	filozofický směr; označení dle hlavní osoby Epikúra. Hédoné = slast jako nepřítomnost strasti; k jejímu dosažení „lathe biósás“ = žij v skrytu	
epistémé vědomost < řec. epistémé = umění, zkušenost, vědění, poznání		
eris	svár, hádka; řec. eris, eridos; též bohyně sváru Eris	
erós	láska, touha (po zdokonalování)	
etika	nauka o morálních zásadách motivačně pojatá; z řec. ét(h)os = mrav, povaha, smýšlení	
filozofie	láska k moudrosti < řec. fil(e)ó = miluji + sofia = moudrost	
fýsis	řec. podstata, přirozenost ~ lat. natura	
gnómé	obecně platná , nadčasová myšlenka; např. v příslovích; poznání, vědění, rozum, vtip	
gnoseologie	nauka zabývající se možnostmi poznání; z řec. gnósis = poznání	
hylozoismus	filozofický směr hledající pralátku; z řec. hylé = látka, hmota	
Idea	základní tvůrčí myšlenka; z řec. idea	
indukce	metoda zkoumání, kdy na základě jednotlivých konkrétních případů lze vyvodit obecný závěr	
kategorie	třídící hledisko, skupina jevů vzniklá rozčleněním dle výrazného znaku	
kosmologie	nauka o světě, zkoumá vznik a existenci světa; z řec. Kosmos = svět (
kynická	filozofická škola buď dle názvu gymnasia	

	Kynosargés, kde přednášel zakladatel Antisthenés, nebo dle přezdívky Diogena „Pes“ z řec. kyón, kynos (podle D. způsobu života)	
kyrénská	filozofická škola v severoafrickém městě Kyréné	
logos	obsažný filozofický pojem z řec. slovesa lego = sbírám, mluvím; pojem označující předmět, hodnotu vzniklé na základě rozmluvy, popř. domluvy	
matematika	z řec. nauka, umění, věda	
megarská škola	filozofická škola v centru Řecka – v Megaře založena Sókratovým žákem Eukleidem; syntéza elejské a sókratovské filozofie	
metafyzika	co je za (= řecky) přirozeností; teor. i popis fýsis, přirozenosti	
mimésis	řec. napodobení	
monarchie	z řec. monos = jediný + arché = vláda, počátek	
mystika	duchovní (popř. božský) rozměr skutečnosti	
noetika	teorie poznání; z řec. noétos = rozumem opatřený	
nomos		zákon, zvyk (viz výše heslo astronomie)
novoplatónismus	filozofický směr nejednoznačný, značně se lišící dle jednotlivých filozofů	
nús	pozornost, rozum, vůle; řec. nús nebo noos	
oligarchie	z řec. oligos = málokterý + viz výše	
ontologie	nauka o základním bytí	
peripatetikové	žáci a vyznavači filozofického směru; z řec. peripat(h)ó = chodím okolo	
políteiá	řec. ústava	
politika	oblast činnosti týkající se obce, státu; z řeckého polis = „městský stát“	
premisa	předpoklad	
probabilismus	filozofický směr tvrdící, že neexistuje žádná jistota, jen pravděpodobnost = z lat. probabilitas	
psychologie	nauka o duši z řec. psýché = duše	
scholastika	filozofický křesťanský směr ve středověku; dnes také: strnulé názory	
skepticismus	filozofický směr; z řec. skeptomai = rozvažuji, rozjímám, pohlížím na osud	
stoicismus	filozofický směr; z řec. označení druhu budovy = stoa (obdoba: kolonáda), kde se	

	zastánci této filozofie setkávali	
sylogismus	typ deduktivního úsudku vycházející ze dvou předpokladů	
synkretismus	srůstání; řecko-latinské slovo: syn = s (předložka – předpona) + lat. cresco, ere = růst	
t(h)eologie	nauka o bohu; z řec. t(h)eos = bůh	
teleologie	nauka o vedení k cíli , ke konci; z řec. teleó = konám, plním cíl	
timokracie	z řec. tímé = čest, úcta	
tyranie	z řec. tyrannos = tyran – pův. jen nehodnotící pojem pro vládce (např. rané tyranidy na Sicílii)	

Cvičení ad XI:

1. Vytvoř další slova z různých oborů s těmito základy definuj jejich význam:

arché -

polis -

logos -

anér (andros)-

-leg-

t(h)eo/deo-

2. Vyjmenuj postupně systémy z Polybiovy cyklické teorie dějin a vylož českými pojmy. (V kterém systému se podle tebe nyní nacházíme?)

3. Jaký původ asi mají tato slova? [1 distraktor]

metamorfóza

kosmetika

archón

mimos

metalurgie

ataralgin

logika

Materiál je určen pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech středních škol. Jakékoli další využití podléhá autorskému zákonu.

BIBLIOGRAFIE

Měšťánek, T. *Filozofie pro 4. Ročník středních škol*. Praha 2005. ISBN 80-86448-32-0.

Prach, V. *Řecko-český slovník*. Praha 1993. ISBN 80-85528-22-3.

Lepař, F. *Slovník řecko-česko-německý*. Praha. Sine datis. (Česká grafická společnost „Unie“). díl I, II.